

καλλιτεχνικής πεζογραφίας, για γλώσσα που μιλιέται — από το λεγόμενο καλό κόσμο — και που κρύβει στοιχειά ζωντανά που δεν είναι για να καταφρονηθούνε και για να πεταχτούν, μια καθαρεύουσα συνταγματική και φιλελεύθερη, με συστατικά και άργαία και νέα, και από τα βιβλία και από το λαό, που τότε το ένα ξεμυτίζει το πληρότερα, και τότε ζωηρότερα απλώνεται το άλλο, κατά τις ώρες, κατά τις περιστάσεις, κατά την ψυχολογική διάθεση των προσώπων και σύμφωνα με τους κανόνες της καλής συμπεριφοράς. Με όλο το σωστό και το δοκιμασμένο της μετάφρασης και με όλη τη δυνατό άγωνα και την επιδίεξη εφαρμογής της άρχης, συνέχισα και τελειωτική συμπλήρωση της μεταφραστικής εργασίας πολλών άλλων, που με σεβασμό τους αναφέρει στο μικρό του πρόλογο ο Πολίτης, δεν είμαστε' εμείς που θα μπορούσαμε να καταλάβουμε και να παραδειχτούμε την ανάγκη λογοτεχνικής γλώσσας, όμοια μορφωμένης, άκαμψ και για το θέατρο, και για όποιον άλλου. Δεν είναι τώρα εδώ ο τόπος για να δείξω κανείς, και με παραδείγματα, πόσο της λείπει της γλώσσας αυτής, μια όργανική να πούμε — άρμονία — και πόσο από την έλλειψη αυτή δεν μπορεί, — κατά τη γνώμη μου — μέσα στο φραστικό ανάκατωμα να γλυτώσει μήτε η καθαρεύουσα από την κρυάδα της και την άλυγισιά της, μήτε η δημοτική από την άγροτική της στρουγγυλάδα. Βέβαια, ο Πολίτης από τη φυσική του όρθοφροσύνη κι από τον επιστημονικό του σεβασμό προς τη ζήτηση και προς της γνώμης το ελεύθερο, δεν μπορεί παρά να βλέπει την όποια εργασία που γίνεται για τη δημοτική γλώσσα με μάτι κάπως πολύ διαφορετικό από τα μάτια άλλων. Κι από το είδος της δουλειάς του κι από τη γνώση που έχει του Έλληνικού λαού και των γλωσσικών μνημείων του, θα είτανε ίσως φυσικότερα από άλλους διωρισμένος να δουλέψει για την έγκυατάσταση της δημοτικής πέρα ως πέρα.

Διαβάζω στην περίφημη μελέτη του Κρουμπάχερ για τη γλώσσα μας, τη μεταφρασμένη στη Βιελιθόκη του Μαρσαλ, τα λόγια τούτα : «Ο Πολίτης διά την μοναδικήν γνώσιν της δημόδους γραμματείας και γλώσσης και πασών των άλλων έκδηλώσεων του λαού θα ήτο βεβαίως αυτός κατ' έξοχήν εις θέσιν να εξυπηρετήση την μεταρρυθμισιν όχι μόνον διά των επιστημονικών αυτού σπουδών, αλλά και διά πρακτικής χρήσεως της φυσικής γλώσσης». Λόγια σωστά, όμως από κείνα που κάπως άπλά

βλέπουν όχι άπλά ζητήματα, και που αναφέρονται πιά πολύ στον έσωτερικό και στον ιδεατό άνθρωπο, χωρίς να λογαριάζουν και τη δύναμη του έξωτερικού κόσμου τριγύρω στον άνθρωπο. Σχεδόν είμαι βέβαιος πως ή 'Ιλιάδα του Πάλλη δι θα γράφονταν άνίως ο Πάλλης ζούσε στον Πειραιά· κ' εύτύχημα είναι, — μ' όσα κι άν λίνε — πως ο Ψυχάρης είναι άποκαταστημένος στο Παρίσι. Όπως — από την έλλη τη μεριά — εύτύχημα είναι πως ο Πολίτης ζή άνάμεσό μας. Όμως έντίθετος και όμοια δυνατός, ένέργειες μπαίνουν εδώ στη μέση, ή μεγάλη του κλασική παιδεία, του αρχαίου ή γοητεία, ή ακαδημαϊκή παράδοση, ή απεριόρουσα άτμοσφαιράς, καθώς θέλεγε ο Έμμανουήλ Ροΐδης, ποιός ξέρει από ποιός άλλες γωνιές τί λογής κοιτάματα κ' έξέτασες των ζητημάτων που θα δείχνουσε τα πράγματα με ύψος συνθετότερες και κάπως διαφορετικές. Άδικα φορο. «Έφρσιν γλωσσικού πειράματος» όνομάζει ο Πολίτης τη μετάφρασή του. Και το πείραμα τούτο δείχνει πόσο το μεταχειρίσμα της γλώσσας μας είναι πιά ελεύθερο και πως άρχίζουν να χαλαρώνουντι οι άλυσιδες του άττικιστικού λόγου και στους κύκλους των άττικιστικότερα φρεμμένων. Κι όσο κι άν αναφέρει τιμητικά τα όνόματα των κυρίων Ραγκαβή, Σκυλίτη, Καρασούτσα, Βλάχου, και των άλλων μεταφραστών της περασμένης γενεάς, ή δοκιμή του μας θυμίζει όχι τόσο πως συγγενεύει, μ' πως κάπως διαφέρει από κείνους. Κι άσχετα από την ίδια που μπορεί ναχη για το γλωσσικό ζήτημα και για το τωρινό του από τον Ψυχάρη, και γύρω στον Ψυχάρη, ζετύλιμα, και μόνο από τις Μελέτες του για τα ήθη και τη θήμα του Έλληνικού λαού, πρέπει να κρίνεται ως ένας από τους ευεργέτες της μεγάλης γλωσσικής 'Ιδέας.

Και στην τέχνη του στίχου άκόμα κατάγινε με τα ως είδος μκνιάτικα μυρολόγια της «Κολόμπας», με κάποια βουλγαρικά δημοτικά τραγούδια που μ'ε τα ξανάδωκε με τη μετρική μορφή τους και με το ύφος τους, και μ' ένα μιμίαμβο του 'Ηρώδα μεταφρασμένο σε δεκατρισύλλαβους, ρυθμισμένα και ζωντανά.

*

Δύσκολο να καταλάβης τί θάζιζη ένας καθηγητής, άν κοιτάξης μόνο τα γραμμένα του. Την άκέρια του φυσιογνωμία, και κάμια φορά, το μέρος της το σημαντικότερο, μ'ε το δίνει ή διδασκαλία του από την έδρα. Πόσες φορές θα άδικηθήκαν άνθρωποι, γιατί τους κρίνανε μόνο από τα βιβλία τους

και όχι από το λόγο τους· πόσες φορές λαμπροί συγγραφικοί τεχνίτες δεν είναι παρά μέτροι δάσκαλοι. Ο Πολίτης διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Μυθολογία και Έλληνική Αρχαιολογία. Μόνο άν ήθελε κανείς ως ένα καιρό ταχτικά και προσεχτικά να παρακολουθήση την παράδοσή του, θα μπορούσε να μιλήση για τον καθηγητή, συμπληρώνοντας την έψη του. Έμεις εδώ δεν έχουμε παρά δυό λόγια πλατιά και γενικά να σημειώσουμε άπάνου, όχι στον επιστήμονα, μ'α στην έντύπωση που δίνει ο επιστήμονας σ' έμάς — όσο κι άν είμαστε ζένοι. Η μεγάλη και πολυσήμαντη Έπιστήμη του, το πάθος του και το κράτος του, ή Συγκριτική Μυθολογία. Τα παιδιά και οι άνοποφίαστοι θα φκντάζωνται άκόμα τη Μυθολογία, άν ένα κουραστικό ή διασκεδαστικό περιμάζωμα παραμυθιών, κλασικών ή λαϊκών, είτε για τα θρανία του σχολείου, είτε για το χειμωνιάτικο ντζάκι. Λίγοι θα ξέρουν τί είναι Μύθος ποιός είναι ή σημασία του στην ψυχολογία του λαού, ποιός ο τόπος του στην ιστορία των θρησκείων, πως γεννιέται, πως πεθαίνει, πως ανασταίνεται, πως ταξιδεύει και πως μεταμορφώνεται, πως με το Μίθο εξηγεί τα σπουδαιότατα ενός λαού στην παιδεία του, στην τέχνη του, στην πολιτεία του, στη ζωή του. «Ο Μύθος — τα λόγια είναι του Ribot — έργο άνώμου, άπρόσωπο, άσυνείδητο, που όσο κρατιέται ή βασιλεία του, φτάνει για όλα, κι όλα τα κλεί θρησκεία, ποίηση, ιστορία, επιστήμες, φιλοσοφία, νομοθεσία». Μέσα στο άπέραντο τούτο Κράτος ο Πολίτης θεμέλιωσε τις μελέτες του περί των ήθων και των έθιμων του Έλληνικού λαού. Πρωτότυπος φαίνεται μέσα σ' αυτές και αυτοκίνητος έρευνητής με δική του παρακρήρηση και με περπάτημα δικό του. Σε καιρό που ή θεωρία της άθανασίας, κατου από το δαρβινικό ζετύλιμα των όντων, φεύγοντας από τη θεολογική αντίληψη, παίρνει οως έπιστημονικό, ο Έλληνικός Μύθος, τουλάχιστο μέσα στα χέρια και κατου από τα μάτια του Πολίτη, δείχνεται άν τον άρχαίο Πρωτέα, με χιλιάς άλλαγές άνάμεσα στους αιώνας, άνάλλαχτος, και μέσα από τα λογής παραμύθια και συναξάρια μας ή πρωτόγονη ψυχή των Έλλήνων ζή και βασιλεύει, με τα σπουδαιότερα σημάδια της, λαχταριστή. Κ' έτσι ή άθανασία της Έλληνικής ψυχής δείχνεται μέσα στις μυθολογικές έρμηνείες του Πολίτη καθαρότερα, όσο δε δείχνεται μέσα στα ρητορικά θέματα των άφιλοσόφητων Έλληνολατρών, είτε από τις στήλες των έφημερίδων, είτε από τα

δυό. Δες να τ'όκρυφτε και στον έαυτό του ο άγαθός ο γιατρός. Ο Άντρέας, μ' όλα του τα παράπονα για τον Κουφέ, το μολογούσε ώστόσο πως δεν του έλειπε και κάποια καλόςνη, επειδή έλεγε ο Κουφές πως βιαζότανε να της σφκλοΐξη μια ώρα προτίτερα την πληγή της, για να πηγαίνε έρχεται πιά έφκολα, για να θάζιξη τουλάχιστο πως γιατρεύτηκε. Κι από την καλόςνη του άκόμη πιά ξάστερα το συμπέρινες πόσο το νόμιζε άδύνατο να γειάνη.

Μ'α δεν θέλεγε μονάχα ο Κουφές. Μ'πως ο Κλυζιός μιλούσε διαφορετικά; Και πως να μην έχη κύρος ο λόγος ενός τέτοιου γιατρού; Πείρα γυρέβεις; 'Ιδού πείρα κ' έπιστήμη συναμα. 'Ιδού και φιλία και σπλαχνισήνη. «Όλα μαζί. Άν μπορούσε να γελαστή, πρώτος άφτός, με τη χαρά της καρδιάς του, θα του το φώναζε πως γελαστήκε. «Όταν ήρθε, προτού άνεβή στής Κατινούλας, τάλπιζε με τα σωστά του πως έκαμε λάθος, ίπως το φανέρωσε άπατός του και του Άντρέα και της Άνας. Έπειτα, είδε, μονοματίας το γνώρισε το κακό το άγίατρεφτο «Θεραπεία' εδώ δεν υπάρχει καμιά!» Του βαρούσε και παλε τάφτια ή καταδίκη. Κάποτε συλλογιότανε ο Άντρέας με πόθο, με λαχτάρα, και τα στερνά που έκουσε από το γιατρό, άν τον άποχαιρέτησε,

δηλαδή πως ή άραση θα νικήση «Όχι, έτσι δεν έφράστηκε ο Κλυζιός. Με νήμα τη συγύρισε τη φκσουλά του μ' ένα μπουρέ. Μπορεί να νικήση — και να μη νικήση. Νίκη που σύγυρη δεν είναι, νίκημα σημαίνει. Άμα δισταζεις, νικήθηκες. Σε χαλασε ο πόλεμος, και παει».

Παρμόιοι και πικρότατοι λογισμοί παραδέρναν τον Άντρέα, τάπόγεμα εκείνο που κλειδώθηκε στο έργαστήρι του, τις είκοσι έξη του Σπριζ, ένα σάββατο, άφου έφυγε ο Κλυζιός. Τον ξαναπήραν τα δάκρια. Έλάιγε κ' έλάιγε μόνος — μόνος του με την Όλια. Έκεί όμως που έλάιγε, ξάφνα κοντοστάθηκε, άρχισε να φιμύλιζε, να μελετ'ε σιγά σιγά με τα χείλια όσα μια στιγμή προχού, έτσι, περαστικά, διαλεγάμενος με το νού του, στοχάστηκε για νίκη και για νίκημα. Και βέβαια! φώναζε. «Άμα δισταζεις, νικήθηκες!» Δεν έπρεπε λοιπό να δισταζή, άν ήθελε να νικήση. Λογικό, γεωμετρικό, άναντίλεχτο. Έπρεπε να κματωθή, έπρεπε να κάμη κουράγιο. Χρέος του κιάλας. Το πρόσταζε ή Όλια. Θυμήθηκε τότες και το γράμμα που τέ κλαυκίρι έγραψε του κ. Μαλαμέ, ίσια ίσια μια μέρα όπου τα πράματα, άν και σήμερα, είτανε άπελπισμένα. Έρτύς γράμμα και του Κλυζιού, γράμμα παρ'έξ-

νο, γράμμα που έμοιάζε τρελλό, γράμμα που άν ήξερες να το διαβάζες, ή καταλαβαίνες πως του το παγόρεψε ξεναντίας ή κωνική του, ή ταχτική του ή ψυχή, γιατί εδώ δεν έπαζε βόλο ή σκέψη μονάχα, έπαζε κ' ή καρδιά, παίζανε όλες οι δύνამες του ανθρώπου, άν και μάθαμε πολύ άδικα να ξεχωρίζουμε, να τοποθετούμε, να κ'ατούμε σε ιδιαίτερες φυλικές τις πολύπλοκες λειτουργίες της ψυχής μας και τις διάφορές μας τις ένέργειες.

(άκολουθεί)

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

NEO EPΓO του κ. Μπάμπη Άννου. Ο γνωστός χαριτογράφος, που καιρούς και ζακάνια είχε νίκουσταί, μ'ε ξάριασε την περασμένη βδομάδα με καινούριο έργο του. Το έργο του κ. Μπάμπη, όπως όλα τα έργα του, είναι κάπιο κλαμπούρι που σκίρωσε πάνω στην «Πιγισό». «Έπειδή, λέει, οι νέοι ποιητές γράφουν άκατανόητα πρίμακα, πρέπει μαζί με την Έγνησώ να βγει και ένα άλλο περιοδικό που να λέγεται Έξηγησώ και να εξηγεί τα ποιήματα που θα δημοσιεύονται στο πρώτο». Το νέο έργο του κ. Μπάμπη κρίθηκε ένθουσιαστικά από το βαθύ κριτικό κ. Ξενόπουλο στο «Νέο Άστυ» του περασμένου Σαββάτου.